

Modern gezag

Congres 'Het gezag van de Rekenkamer'

Thijs Jansen

Directeur Stichting Beroepseer

&

Senior wetenschappelijk projectmedewerker Centrum Èthos

VU, Amsterdam

31 maart 2023

1. De terugkeer van gezag

2012

*Het land wars van betutteling
Geen uniform is heilig
Een zoon die noemt z'n vader Piet
Een fiets staat nergens veilig*

*15 Miljoen mensen
Op dat hele kleine stukje aarde
Die schrijf je niet de wetten voor
Die laat je in hun waarde*

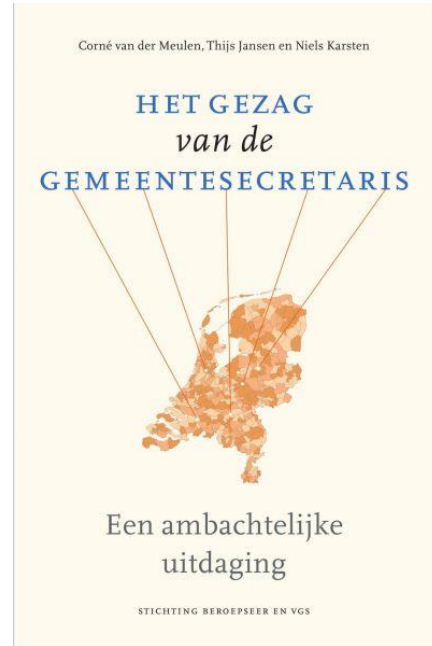
*15 Miljoen mensen
Op dat hele kleine stukje aarde
Die moeten niet 't keurslijf in
Die laat je in hun waarde*

Fluitsma en Van Tijn, 'Vijftien miljoen mensen' (1996)

Onderzoeken gezag

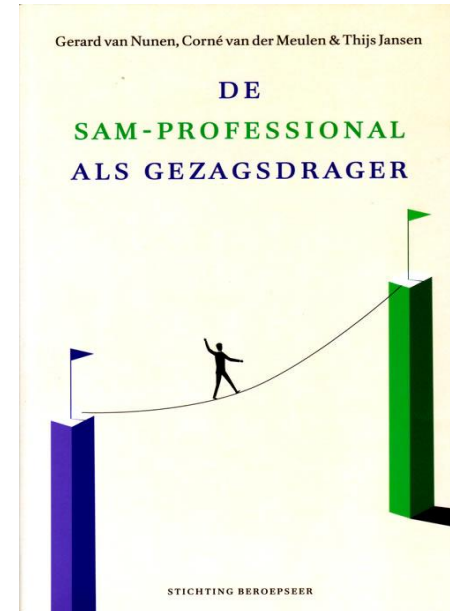
2018

2019

2020

2021

2022

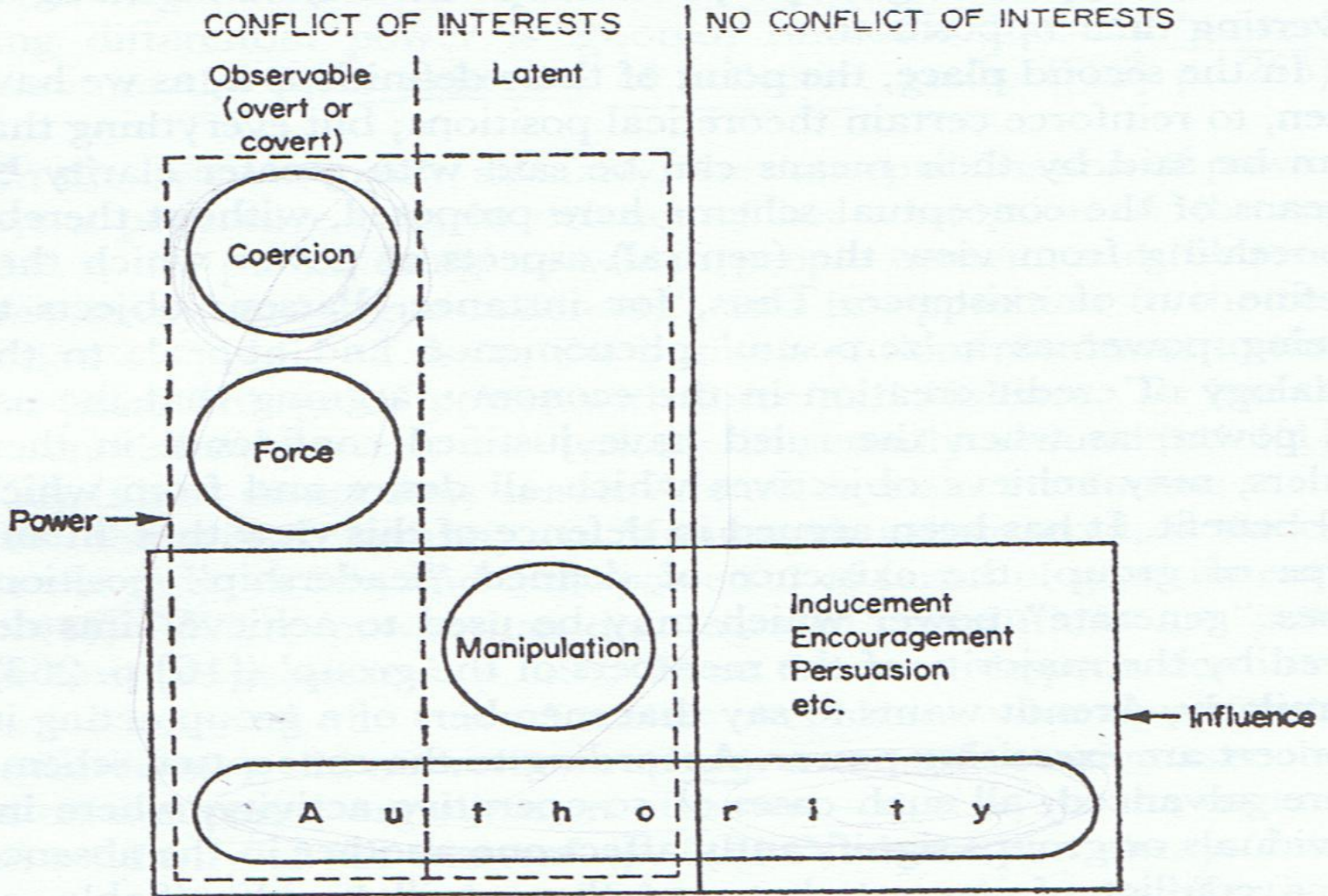
2023

2. Macht en gezag

- * De **jeugdzorg** zorgt ervoor dat elk bedreigd kind in een veilige omgeving kan opgroeien; of: er moet voor gezorgd worden dat elk bedreigd kind in een veilige omgeving kan opgroeien.
- * De **politie** wordt geroepen als er iets gebeurt wat niet zou moeten gebeuren en waar *nu* iets aan moet worden gedaan.
- * De **reclassering** zorgt ervoor dat elke gestrafte definitief stopt met criminele activiteiten.
- * De **rechterlijke macht** zorgt ervoor dat uit de hand gelopen conflicten stoppen.
- * De **leerplichtdienst** zorgt ervoor dat kinderen die spijbelen naar school gaan.
- * De **school** zorgt ervoor dat hun leerlingen het hoogst mogelijke niveau van kennis en/of vaardigheden bereiken en een diploma behalen

Macht & gezag

2 kanten van gezag

- Gezagsdragers hebben vaak de beschikking over **formele machtsmiddelen**, van zeer uiteenlopende aard.
 - Geweldsmonopolie, beschikkingen, vergunningen, subsidies, uitkeringen etc.
 - Een belastingdienstinspecteur heeft de bevoegdheid burgers en ondernemers te verplichten om informatie te verstrekken, en kan hen ook boetes opleggen.
 - De reclasseringsambtenaar kan ervoor zorgen dat ex-gedetineerden weer achter de tralies verdwijnen
- Dat betekent dat het gezag van deze gezagsdragers nooit geheel los te zien is van de plichtsituatie waarin de interactie met de burger zich afspeelt en de daarmee gepaard gaande **ongelijke machtsverdeling**.

Aan macht moet ‘iets’ worden toegevoegd om tot gezag te komen:

*“**Gezag** is de vrijwillig aanvaarde invloed van een individu of een organisatie op een andere persoon of groep. Van gezag gaat zo een **legitimerende werking** uit: het handelen wordt als het ware gelegitimeerd door degene op wie invloed wordt uitgeoefend. Die persoon hoeft het niet altijd eens te zijn met de gezagsdrager, maar accepteert wel de consequentie en ziet die als legitiem, zoals iemand [bijvoorbeeld een snelheidsboete accepteert].”*

(uit “Het gezag van de gemeentesecretaris”, 2019)

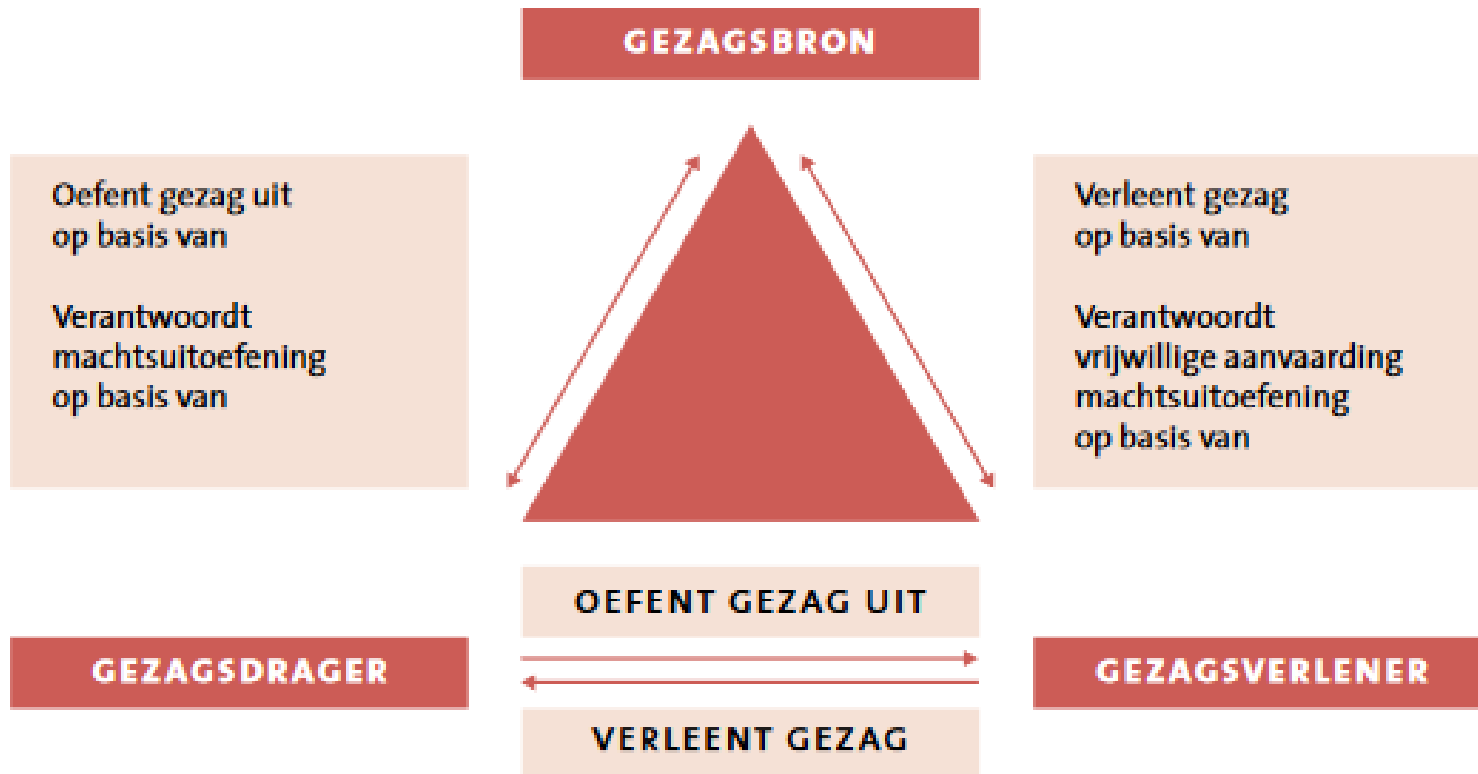
Gezag, legitimiteit en de wet

Het principe om bij voorkeur met instemming leiding te geven aan mensen heeft ten minste twee redenen.

1. Het is effectiever
2. De basis van de democratische rechtsstaat is de overtuiging dat het niet alleen ondoenlijk is, maar vooral ook niet verkieslijk om burgers te dwingen om zich aan wetten te houden.

Een zo breed mogelijk draagvlak voor de wetten en regels, dát is de centrale ambitie van een democratische rechtsstaat.

3. Gezagsbronnen

Burgemeester

▲ Burgemeester Sharon Dijkstra van Utrecht legde een online gebiedsverbod op aan een jongen van 17 nadat hij had opgeroepen om te gaan rellen in de Kanaalstraat. © Ruud Voest / Angeliek de Jonge

Dijkstra mocht jongen (17) geen online gebiedsverbod opleggen, overweegt hoger beroep: 'Teleurgesteld'

- Kroonbenoeming
- preventief fouilleren (151b);
- bestuurlijke ophouding (154a en 176a);
- algemene handhaving openbare orde (172);
- maatregelen voetbalvandalisme en ernstige overlast (172a);
- bevel aan ouders/verzorgers van 12-minners die de openbare orde verstoren (172b);
- toezicht op openbare gemakkelikheden en samenkomsten en op voor het publiek openstaande gebouwen (174 lid 2);
- het sluiten van woningen wegens openbare ordeverstoring (174a);
- spoedaanwijzing veiligheidsrisicogebied (174b);
- noodbevel (175); en
- noodverordening (176).

Institutionele gezagsbronnen

Rijdende rechter

- Rechtvaardigheid
- Onbevooroordeeld
- Gelijke behandeling

Persoonlijke gezagsbronnen

Volodymyr Zelensky

Persoonlijk leiderschap

- Moed
- Doortastendheid
- Opofferingsgezindheid
- Doorzettingsvermogen

Drie gezagsbronnen

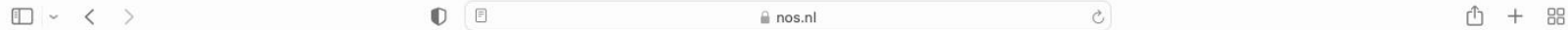
1. **Positie boven de partijen**
2. **Herkenbaarheid voor partijen in de samenleving**
3. **Persoonlijk contact**
4. **Mijn persoonlijkheid**
5. **Leiderschapsstijl**
6. **Wettelijke bevoegdheden**
7. **Deskundigheid**
8. **Overtuigingskracht**
9. **De manier waarop ik persoonlijk mijn portefeuille invul**
10. **Ervaring**
11. **De Kroonbenoeming**
12. **Het advies van de gemeenteraad bij de benoeming**
13. **De inhoud van mijn portefeuille**
14. **Partijlidmaatschap**

Institutioneel gezag

Positioneel gezag

Persoonlijk gezag

4. Afnemend vertrouwen

NOS

Nieuws ▾

Sport ▾

Uitzendingen

NOS Nieuws • Donderdag, 00:01 • Aangepast donderdag, 08:03

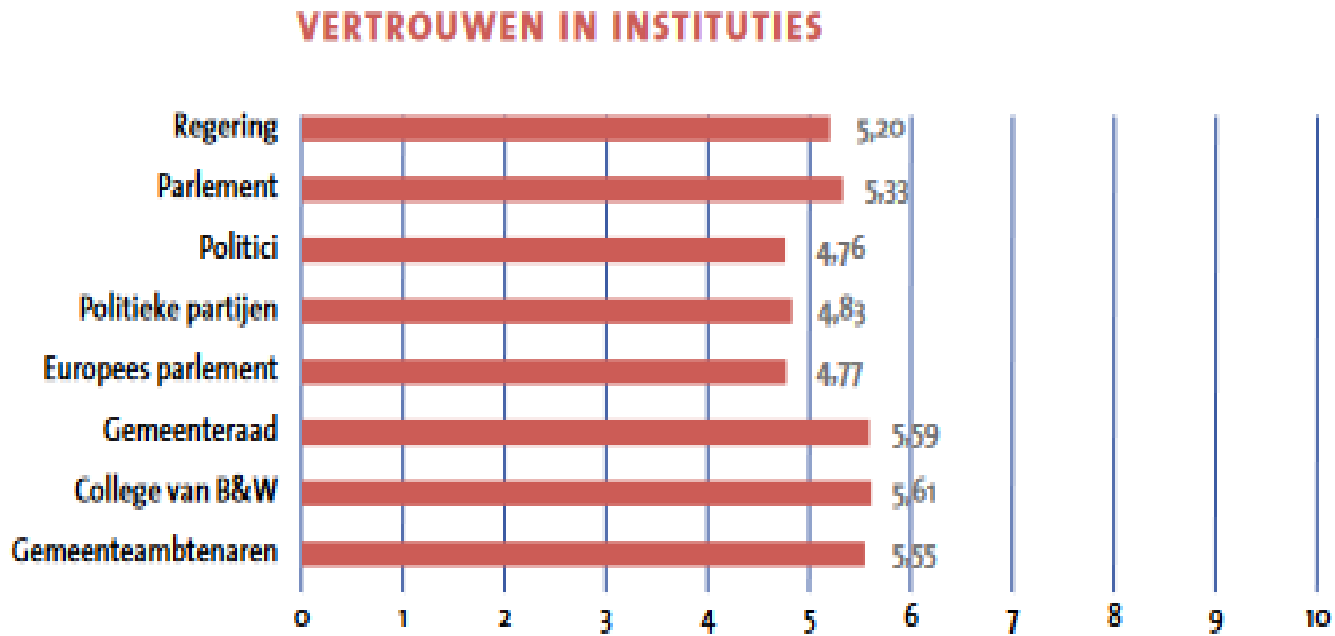

SCP: politiek moet voorkomen dat burgers afhaken

"Houd kritische burgers aangehaakt". Die oproep doet het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) aan de politiek. Volgens het SCP wordt het een uitdagend jaar voor politici: de overheid moet laten zien dat ze luistert en betrouwbaar is. Verder moeten politici hun keuzes uitleggen.

Toeslagenaffaire
Groningen
Stikstofcrisis
Woningcrisis
Energiecrisis
Asielcrisis
Wachlijsten in de
GGZ

Figuur 3

Bron: De Blok & Brummel 2022, p. 28.

5. De rekenkamer en het gezag van de politiek

Missie

De Algemene Rekenkamer wil in zulke tijden **een onafhankelijke, gezaghebbende en stabiele factor** zijn. In alle maatschappelijke dynamiek doen wij nog steeds waar wij al ruim 200 jaar goed in zijn: de controle van de inning en besteding van publiek geld. Dat zullen we blijven doen. De missie van de Algemene Rekenkamer is en blijft: bijdragen aan het verbeteren van het functioneren en presteren van de rijksoverheid en de daarmee verbonden organen. Daartoe gaan we na of de rijksoverheid haar geld zinnig, zuinig en zorgvuldig besteedt. Desnoods tegen de stroom in, blijven wij staan voor feiten op basis van gedegen onderzoek. Dat is de basis van ons onafhankelijke oordeel over het presteren en functioneren van de rijksoverheid. **Met ons onderzoek dragen wij bij aan het vertrouwen in de werking van de democratie, zo is onze stellige overtuiging. We benoemen wat goed gaat en vragen aandacht voor fouten en mogelijkheden voor verbetering.**

Staat van de rijksverantwoording 2021

Nu de rechtmatigheid voor het derde jaar op rij niet op orde is, maken wij ons zorgen over de komende jaren. Omdat er meer speelt dan de crisismaatregelen. De huidige begrotingspolitiek is bijvoorbeeld in historisch opzicht opmerkelijk ruimhartig te noemen. Er worden speciale fondsen opgericht en van grote sommen geld voorzien. Er is na lang bezuinigen fors meer geld voor Defensie. En via de EU worden ook steeds grotere speciale programma's gestart die gefinancierd dienen te worden.

Sinds 24 februari van dit jaar woedt in het oosten van Europa een vreselijke oorlog. En dat leidt tot de begrijpelijke wens om snel hulp te verlenen waar opnieuw veel publiek geld mee gemoeid is. Voor militaire hulp en voor de ontvangst van grote aantallen vluchtelingen. Ook is er extra geld om de eigen krijgsmacht in de komende jaren sneller te versterken. Dat komt bovenop de bestaande wensen om een energietransitie te realiseren en de huizenbouw te stimuleren. Om nog maar niet te spreken van slepende kwesties zoals het oplossen van de aardbevingsschade in Groningen of het compenseren van de gedupeerden van de kinderopvangtoeslagaffaire.

Al deze maatschappelijke kwesties vragen om een even zinnige en zuinige als zorgvuldige aanpak. Maar nu we voor het derde achtereenvolgende jaar moeten vaststellen dat de rechtmatigheid een probleem is, lijkt het kabinet er een opgave bij te hebben gekregen: het financieel beheer op orde brengen.

18-5-2022

Politiek • 18 mei '16 13:09

Algemene Rekenkamer maakt gehakt van uitgaven ministeries

Auteur: Judith Laanen

De Algemene Rekenkamer maakt op 'gehaktdag', oftewel Verantwoordingsdag, ook echt gehakt van de uitgaven van drie ministeries.

nederlandsdagblad

CHRISTELIJK BETROKKEN

podcasts digit

NIEUWS & ACHTERGROND · GELOOF & KERK · OPINIE & COLUMNS · MENSEN & LEVEN · CULTUUR & WETENSCHAP · C

Gehaktdag voor kabinet: ministers geven steeds slordiger geld uit en dat is 'zorgwekkend'

NIEUWS Het kabinet wordt steeds slordiger met geld uitgeven. Voor het derde jaar op rij kan de Algemene Rekenkamer van een significant deel van de rijksuitgaven niet vaststellen of dat geld goed besteed is. Dit jaar is meer dan 15 miljard euro niet goed verantwoord, klaagt het controleorgaan op de eerste Verantwoordingsdag van minister van Financiën Sigrid Kaag.

Yvonne Hof's / vk
woensdag 18 mei 2022 om 10:58

GEENSTIJL

Tendentieus,
ongefundeerd &
nodeloos kwetsend

Bonnetjes €15,5 miljard uit telefoon Rijk gewist

Kan gebeuren!

De Nederlandse overheid geeft steeds meer geld uit zonder dat iemand enig idee heeft of dat wel goed terecht komt. Dat schrijft de Algemene Rekenkamer in haar jaarlijkse Woensdag ~~Gehaktdag~~ Vegetarische Kipstuckjesdag rapport. Dit jaar zijn **de bonnetjes van in totaal 15,5 miljard euro zoek**. Nou kunt u wel zeggen 'ja maar dat was allemaal voor de corona en het was crisis' en dan heeft u op zich wel een punt, maar toch ook weer niet helemaal. Zo heeft het **ministerie van Defensie** 1,4 miljard euro (dat is meer dan de jaarlijkse uitgaven aan de NPO) niet volgens de regels aanbesteed, en ook nog eens 1,1 miljard uitgegeven aan dingen waar de Kamer helemaal niet over is geïnformeerd. Het is een zootje, zouden wij zeggen. Of zoals dat in Algemeen Beschaafd Rekenkamer Nederlands heet: *"De Algemene Rekenkamer concludeert in haar verantwoordingsonderzoek 2021 dat de crisis structurele zwakheden in de bedrijfsvoering van het Rijk heeft blootgelegd. Deels zijn die ook te herleiden tot onvoldoende bezetting van financiële en ondersteunende functies bij de rijksoverheid. Dit speelt bijvoorbeeld bij de ministeries van VWS en Defensie en de Belastingdienst."* Dat zeggen wij: een zootje.

@Ronaldo | 18-05-22 | :

GEENSTIJL

Tendentieus,
ongefundeerd &
nodeloos kwetsend

Rekenkamer maakt gehakt van Ollongren; Programma Aardgasvrije Wijken faalt

"De minister heeft verwachtingen gewekt die niet kunnen worden waargemaakt"

AU

"In de periode 2018-2019 is circa € 150 miljoen besteed aan het programma. Het plan was om aan het einde van die periode al ruim 2.000 woningen aardgasvrij te hebben gemaakt. De Algemene Rekenkamer constateert dat eind 2019 slechts enkele woningen daadwerkelijk aardgasvrij zijn gemaakt."

AU

"Het lijkt erop dat bij de start van het Programma Aardgasvrije Wijken sprake was van 'geld zoekt plan'."

@Mosterd | 20-05-20 |

GEENSTIJL

Tendentieus,
ongefundeerd &
nodeloos kwetsend

Rekenkamer: Defensie is heel erg kapot

"Defensie kan taken niet uitvoeren"

@Struikrover | 19-05-21 |

Slechte score

Onvolkomenheden bij Ministerie van Defensie

Bestaande onvolkomenheden	2017	2018	2019	2020	
1. Inkoopbeheer	✗	✗	✗	✗	▶
2. Administratie centrale en decentrale voorraad munitie	✗	✗	✗	✗	▶
3. IT-beheer/autorisatiemanagement			✗	✗	▶
4. Vastgoedmanagement		✗	✗	✗	
Opgeloste onvolkomenheden					
5. IT-beheer/GrIT	✗	✗	✗	✓	

- ✗ Onvolkomenheid
- ✗ Ernstige onvolkomenheid
- ✓ Opgelost: de maatregelen die zijn uitgevoerd om de onvolkomenheid op te lossen, werken

- ▶ Er is in het afgelopen jaar ontwikkeling aangetoond in het oplossen van de onvolkomenheid
- || Er is in het afgelopen jaar weinig/geen ontwikkeling aangetoond in het oplossen van de onvolkomenheid

Bijdragen aan het vertrouwen?

Algemene Rekenkamer

reken
kamer

WEST-BRABANT

